

DUGOROČNI PLAN RAZVOJA MEDRESA (2014.-2024.)

Dženan HANDŽIĆ

UDK 375.5.014.5:28](497.6)

SAŽETAK: Radna grupa za izradu plana sinhroniziranog razvoja medresa, sačinjena od predstavnika svih medresa, izradila je plan nastavka reformi medresa. S obzirom da su se značajne konceptijske promjene usvojene 2004. godine u prethodnom periodu pokazale kao dobre i opravdane, ponuđen je plan koji predstavlja unaprjeđenje postojećeg sistema, a ne njegovo restrukturiranje. Uz zadržavanje generalnog kursa zauzetog prije deset godina, te postavljanje novih ciljeva u skladu sa zahtjevima vremena, plan donosi i neke novitete, kao što su jačanje izbornog područja u NPP-u, sticanje uvjeta za realizaciju dijela nastave na engleskom jeziku, standardizaciju ishoda obrazovanja sa težnjom da se isti i eksterno certificira uvođenjem nekog od priznatih standarda kvaliteta, kontinuirano i plansko ulaganje u stručno usavršavanje nastavnog osoblja, te planske aktivnosti na polju dalje afirmacije medresa u lokalnim zajednicama i javnom prostoru. Cilj plana je omogućiti dalje unaprjeđenje rada medresa, ali i sačuvati njihovu duhovnu supstancu po kojoj su prepoznatljive kao jedinstvene škole te vrste u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: strategija, medrese, reforma, standardizacija

Uvod

Odlukom Rijasetu IZ u BiH formirana je radna grupa u sastavu Dženan Handžić, Ahmed Adilović, Dževad Pleh, Salih Dervić, Ramo Kajan i Mensur Husić, sa zadatkom da izradi dugoročni plan sinhroniziranog razvoja medresa.

Izrada plana unaprjeđenja i razvoja medresa je specifičan i višestruko složen zadatak, s obzirom da su medrese u prethodnih dvadesetak godina izrasle u veoma respektabilne odgojno-obrazovne institucije koje, svaka na svom kantonu, spadaju u red najboljih ili su i zvanično najbolje škole. Takav položaj omogućila im je vertikalna povezanost i horizontalna prohodnost zahvaljujući kojoj se već dugo sinhronizirano i planski razvijaju. U tom smislu, izrada desetogodišnjeg plana razvoja ne predstavlja ni početak ni prekretnicu, nego logičan nastavak procesa stalnih promjena sa

ciljem prilagođavanja promjenjivim društvenim okolnostima koji u medresama već dugo traje.

Međutim, ako se želimo vratiti na stvarni početak promjena u medresama, onda se moramo vratiti u 2004. godinu, kada je usvojen novi i kvalitativno drugačiji koncept medrese i kada je praktično prestala postojati medresa u značenju i sa sadržajem po kojem je bila karakteristična. Ukinuto je stručno zvanje "imam, hatib i muallim", akcent je stavljen na pripremanje đaka za nastavak školovanja na fakultetima, zastupljenost vjerskih, stručnih predmeta u nastavnom planu i programu svedena je na jednu trećinu od ukupnog broja nastavnih sati i uvedena je izborna nastava u trećem i četvrtom razredu kako bi se đacima medrese omogućilo profiliranje i usmjerenje za nastavak školovanja na visokoškolskim obrazovnim institucijama.

Vrijeme je, kao najpouzdaniji sudija, pokazalo da je tada zauzeti pravac bio dobar, i da je novi koncept predstavljao dovoljno široku platformu da omogućí nesmetan razvoj medresa ukorak s vremenom, ali i da je uz sve promjene uspio sačuvati ono što čini duhovnu supstancu medrese koja je čini prepoznatljivom i jedinstvenom školom u kojoj se ne samo odgaja i obrazuje, nego i njeguju i prenose duhovne vrijednosti islama.

U skladu sa navedenim, komisija je kao polaznu osnovu za izradu Dugoročnog plana razvoja medresa uzela koncepciju medrese koju je Rijaset odobrio 28. jula 2004. godine, opće ciljeve postavljene unutar dugoročnog plana sinhroniziranog razvoja medresa, te preporuke i zaključke sa savjetovanja "Razvoj obrazovnih i naučnih institucija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini" održanog 16.04.2014. godine u Sarajevu.

Koncepcijski, Komisija se opredijelila za unaprjeđenje postojećeg sistema, a ne njegovo restrukturiranje.

Definicija medrese

Medresa je srednja vjerska škola. Svoje polaznike (učenike) odgaja i obrazuje u duhu islamskih propisa i na taj način ih osposobljava za nastavak školovanja i usavršavanja na islamskim i drugim fakultetima u zemlji i inozemstvu.

Nastava u medresi traje četiri godine i izvodi se na bosanskom jeziku po Nastavnom programu, koji donosi Rijaset IZ u BiH.

Medresa je škola internatskog tipa i, u pravilu, svi redovni učenici stanuju u internatu. Djeluje kao jedinstvena škola sa muškim i ženskim odjeljenjima.

Na području Rijaseta IZ u BiH djeluje sedam medresa, šest u Bosni i Hercegovini (Sarajevo, Visoko, Tuzla, Cazin, Mostar i Travnik) i jedna u Novom Pazaru, Srbija.

Cilj i zadaci odgojno-obrazovne djelatnosti medrese

Cilj odgoja i obrazovanja učenika u medresi je stjecanje novih znanja, vještina i navika u duhu islama, razvoj psihofizičkih sposobnosti te stjecanje širokog obrazovanja, podizanje nivoa opće, zdravstvene i ekološke kulture, što je preduvjet za nastavak obrazovanja na visokoškolskim ustanovama i za samoobrazovanje.

Zadaci odgoja i obrazovanja u medresi su:

- stjecanje znanja, vještina i navika iz islamskih i drugih oblasti nauke, tehnike, tehnologije, kulture, umjetnosti i sporta;
- razvijanje psihofizičkih sposobnosti učenika;
- osposobljavanje učenika da se služe s najmanje dva strana jezika;
- osposobljavanje učenika za nastavak obrazovanja na višim i visokoškolskim ustanovama u našoj zemlji i u inozemstvu, te za samoobrazovanje;
- osposobljavanje učenika za korištenje različitih izvora informacija

potrebnih pri samostalnom istraživačkom radu;

- razvijanje interesa učenika za novim naučnim saznanjima;
- razvijanja stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja i osjećanja radne odgovornosti;
- odgajanje i obrazovanje učenika u duhu i praksi islama;
- razvijanje osobina stabilne i kreativne ličnosti učenika koja će, na načelima i praksi islama, u sebi harmonizirati islamsko-etičke, radne, intelektualne, estetske i fizičke osobine;
- razvijanje islamskog humanizma koji je preduvjet za funkcionalno usklađivanje ličnih i društvenih interesa na temelju kur'anskog učenja;
- razvijanje svijesti o pripadnosti određenom kulturnom prostoru i otvorenost prema drugim kulturama;
- razvijanje svijesti o odgovornosti za svoje najbliže, za dom i porodicu, za svoj narod, njegovu duhovnost, tradiciju, jezik i rodnu grupu, uz punu toleranciju drugih naroda i njihovih kulturnih i duhovnih identiteta;
- čuvanje i njegovanje historijskog pamćenja i svijesti o specifičnosti povijesnog iskustva stečenog u multireligijskom, multietničkom i multikulturnom okruženju;
- razvijanje tjelesnih sposobnosti, zdravog načina života, zdravstvene i opće kulture življenja, međusobnog uvažavanja i poštovanja te čuvanje duhovnih i materijalnih vrijednosti kulturnog naslijeđa;
- podizanje nivoa ekološke kulture učenika i njihovo osposobljavanje za borbu protiv narušavanja kvaliteta životne sredine.

2. Opći ciljevi dugoročnog plana sinhroniziranog razvoja medresa

- a) Razvijanje i njegovanje medrese kao najbolje, prestižne škole, a njenih đaka kao mladih ljudi koji su sposobni nositi emanet vjere i emanet Bosne

b) Imidž medrese kao škole koja nudi islamski odgoj i kvalitetno obrazovanje, čiji su maturanti prepoznatljiviji i konkurentni na tržištu simboličkog kapitala i na tržištu rada

c) Garancija ujednačenih kriterija i jedinstvenog internog standarda kvaliteta u medresi

d) Umrežavanje, horizontalna prohodnost ideja i informacija među medresama

e) Sticanje uvjeta za eksterno certificiranje standarda kvaliteta

3. Infrastruktura

Uz pregled postojećeg materijalno-tehničkog stanja opremljenosti medresa, neophodno je prikupiti i objediniti informacije o kapitalnim investicijama neophodnim da kampusi medresa budu u potpunosti funkcionalni, te predložiti načine i metode ubrzanja navedenog procesa. Potrebno je izraditi specifikaciju optimalne opremljenosti medrese nastavnim sredstvima, te u sklopu planskih aktivnosti omogućiti svakoj od medresa da to dostigne.

4. Organizacija nastave

Koncepcija Medrese koju je Rijaset odobrio 28. jula 2004. godine, a čiji je izvod dat na početku ovog dokumenta predstavljala je značajnu promjenu i stvarni zaokret u djelovanju medresa i ona je i dalje aktuelna po svojim ciljevima i zadacima.

Plan sinhroniziranog razvoja medresa se temelji na zadržavanju spomenute koncepcije, prema kojoj je svrha Medrese da "svoje polaznike odgaja i obrazuje u duhu islamskih propisa i na taj način ih osposobljava za nastavak školovanja i usavršavanja na islamskim i drugim fakultetima u zemlji i inozemstvu."

Međutim, potrebno je planirati promjene metoda ostvarivanja cilja medrese, pogotovo u njegovom drugom dijelu koji se tiče osposobljavanja naših polaznika za nastavak školovanja na fakultetima, odnosno podizanja nivoa njihove

konkurentnosti kod upisa na fakultete u odnosu na njihove vršnjake iz drugih srednjih škola.

Uz sve navedeno, dalje promjene nastavnog plana ne bi se smjele odvijati u pravcu daljeg smanjenja fonda nastavnih sati iz vjerskih/stručnih predmeta, jer bi to vodilo gubljenju duhovne supstance medrese, što je preporuka više puta ponovljena tokom javne diskusije.

Nastavni plan i program

Analizom nastavnih planova i programa medresama bliskih škola po rangu i kvalitetu obrazovanja (gimnazije u BiH i Hrvatskoj, Prva Bošnjačka gimnazija i katolički školski centri) došli smo do slijedećih zaključaka da sve navedene škole imaju minimalno četiri, a neke čak sedam izbornih područja, da zajedničko jezgro izbornih područja kod svih ovih škola čine: jezičko, matematičko-informatičko, prirodno/prirodoslovno, jezičko i društveno izorno područje, da se u svim razredima izučava, uglavnom, 11 i 12 predmeta, a u jezičkom izbornom području u četvrtom razredu ponegdje samo 10 predmeta, da je sedmično opterećenje učenika od 28 i 29 časova u gimnazijama do 31 časa u katoličkim gimnazijama u BiH ili čak 35 časova u Hrvatskoj, da su, pored zajedničkog jezgra nastavnog plana u gimnazijama i Bošnjačkoj gimnaziji koji izučavaju svi učenici, izborna područja u svakoj izornoj grupi koncentrirana oko tri predmeta, te da se izborni predmeti izučavaju u trećoj i četvrtoj godini, uglavnom, pet ili šest časova sedmično.

Polazeći od činjenice da je modularnost i polivalentnost nastavnih sadržaja imperativ savremene i konkurentne škole, te imajući u vidu dosadašnja iskustva, kao i činjenicu da medrese po broju učenika spadaju među patuljaste škole, smatramo da se taj imperativ može realizirati jačanjem izbornog područja koje je danas zastupljeno sa po dva časa sedmično iz dva nastavna predmeta (ukupno četiri časa sedmično) u trećem i četvrtom razredu medrese.

Predlažemo da se izorno područje pojača sa četiri na šest časova sedmično, koji bi se realizirali u okviru dva (sa po tri časa sedmično) ili tri nastavna predmeta (sa po dva časa sedmično). Realizaciji navedenih principa neophodno je pristupiti oprezno, jer je izborna nastava organizacijski veoma složena.

Realizacija dijela nastave na engleskom jeziku

S obzirom na iskustva i pravac razvoja konkurentskih škola, smatramo da je u narednom periodu neophodno raditi na ostvarenju uvjeta da medrese postanu dvojezične škole. Polazeći od realnih kadrovskih i drugih pretpostavki i polaznih osnova, smatramo da to treba realizirati u dvije faze. U prvoj fazi raditi na daljem jačanju Access programa za učenje engleskog jezika koji se pokazao veoma korisnim, te nastavu iz nekih predmeta izborne nastave realizirati na engleskom jeziku. U drugoj fazi, kada se steknu uvjeti za to, uključiti Cambridge program po uzoru na model Bošnjačke gimnazije koji podrazumijeva izbor programa, izvođenje nastave 5–6 predmeta na engleskom jeziku, godišnju evaluaciju i certifikat Cambridge programa. Pošto certifikat nije klasična diploma i sama ne daje prava za dalji studij učenik stiče i diplomu svoje škole koja uz certifikat olakšava prohodnost u daljem školovanju i smanjuje probleme jezičke barijere ako se studij nastavlja u inozemstvu. Ovaj program je važan i radi dalje popularizacije medrese kao tipa škole među djecom iz gradskih sredina kao ciljnom skupinom, s obzirom da još uvijek najveći broj učenika medresa dolazi iz ruralnih područja.

Pri svemu tome, autoritet medrese se ne smije ostaviti po strani, ni radi Cambridge programa, ni radi bilo kojeg dodatnog programa. Edukacija i certificiranje kadra za Cambridge program su skupi, ali se u tom pogledu barem u početku mogu crpiti ljudski resursi Prve bošnjačke gimnazije iz Sarajeva.

Jačanje pozicije arapskog jezika

Paralelno sa sticanjem uvjeta za podizanje nivoa poznavanja engleskog jezika kod učenika medresa, ne smije se zanemariti ni pozicija arapskog jezika, kao jezika vjere i jezika zemalja arapskog govornog područja.

Shodno zaključku sa javne rasprave, neophodno je u narednom periodu u saradnji sa ambasadama nekih prijateljskih zemalja raditi na osmišljavanju i realizaciji intenzivnog kursa arapskog jezika za nadarene đake, po uzoru na Access program učenja engleskog jezika koji se već niz godina veoma uspješno realizira u svim medresama.

Standardizacija ishoda obrazovanja

Neophodno je raditi na standardizaciji ishoda obrazovanja kao garanciji kvaliteta, putem interne i eksterne kontrole kvaliteta. Potrebno je izraditi mjerljivi mehanizam za ujednačavanje kriterija ocjenjivanja. Potrebno je izraditi jedinstvene baterije pitanja za svaki nastavni predmet (po uzoru na pripreme za polaganje eksterne mature u zemljama u kojima ona postoji) na osnovu kojih bi đaci na kraju svake nastavne godine bili testirani, prije svega interno, a onda i eksterno, putem VPS Rijaset, radi sticanja objektivnog uvida u nivo standardizacije i kvaliteta ishoda obrazovanja. Na taj način bi se postepeno stekli uvjeti za eksterno certificiranje standarda kvaliteta u obrazovanju.

S obzirom na ukazane potrebe, navedene standarde kao i sve druge bitne odgojno-obrazovne aspekte rada medresa neophodno je uokviriti u formu općih pedagoških standarda medresa, koji bi bili komplementarni sa kantonalnim pedagoškim standardima, ali istovremeno i dovoljno precizni u definiranju za medrese specifičnih standarda i normi.

Odgojni aspekt

Težište svih nastavnih i vannastavnih aktivnosti u medresama mora ostati odgojni aspekt djelovanja na đake. Među primarnim ciljevima

svake revizije i reforme nastavnih programa mora biti jačanje njihove odgojne komponente.

S obzirom da su medrese škole internatskog tipa, u tom smislu veliki teret pada na odgajateljske službe koje treba osnažiti standardizacijom njihovog djelovanja i izradom planova i programa odgojnog rada. Prevladava stav da je postojeći broj odgajatelja u medresama mali te da treba tražiti modalitete kvantitativnog jačanja odgajateljskih službi.

Udžbenici, nastavni materijali i digitalizacija pedagoške administracije

U pogledu udžbenika u medresama napravljeni su značajni pomaci, ali potrebno je ići korak dalje, te formirati stručnu, multidisciplinarnu redakciju koja će izvršiti reviziju postojećih udžbenika, posebno iz oblasti vjerskih predmeta, i unaprijediti ih tako da zadrže postojeće sadržaje, ali da budu koncipirani i prezentirani u skladu sa savremenim pedagoško-didaktičkim standardima.

Uporedo sa klasičnim udžbenicima nastali bi elektronski udžbenici. Unutar informacionog sistema medresa omogućiti uvjete da se formiraju multimedijalne biblioteke, baze podataka unutar kojih bi predmetni profesori razmjenjivali pripreme za nastavne časove i nastavne materijale.

S obzirom na savremene trendove u obrazovanju, neophodan je razvoj i primjena aplikativnog softvera za potrebe digitalnog vođenja pedagoške administracije i evidencije koji će dinamizirati razmjenu informacija o akademskim postignućima đaka, te pored podataka o održanim časovima, ocjenama i izostancima sadržavati i podatke i zapažanja odgajatelja tokom popodnevnog rada sa đacima, kao i već spomenute e-learning materijale.

5. Nastavni kadar

Ključni faktor razvoja obrazovanja općenito čini nastavni kadar kao njegov nosilac, pa su za realizaciju plana razvoja medresa potrebna znatna ulaganja u stručno usavršavanje

postojećeg i odabir budućeg nastavnog kadra u medresama. U pogledu postojećeg nastavnog kadra, potrebno je intenzivnije ulaganje u pedagoško-psihološko i didaktičko obrazovanje, obučavanje za upotrebu savremene nastavne tehnologije, obučavanje za prenošenje duhovnih vrijednosti koje čini okosnicu odgoja i obrazovanja u medresama, zatim organiziranje studijskih putovanja i programa sa ciljem osposobljavanja za izvođenje nastave na stranim jezicima, te pozitivno-pravna i finansijska podrška za sticanje viših akademskih zvanja. Dalju formalnu edukaciju postojećeg kadra u medresama treba planski usmjeravati u skladu sa potrebama i željenim stručnim profilom nastavnika/odgajatelja.

U pogledu novog nastavnog kadra, neophodno je izraditi jedinstvene kriterije za prijem novih zaposlenika, koji bi pored općih obuhvatili i kriterije specifične za Islamsku zajednicu i medrese, te omogućili transparentan i ujednačen pristup odabiru novih zaposlenika. Neka vrsta kriterija već postoji na skoro svim kantonima, i koncipirani su uglavnom na sindikalni način, tako da štite socijalni aspekt kod prijema zaposlenika, što u praksi uglavnom onemogućava izbor najkvalitetnijih kandidata. Primjena takvih kriterija je nepovoljna za medrese, a njihovo neprimjenjivanje čini medrese netransparentnim u očima javnosti. Stoga je neophodna izrada jedinstvenih kriterija za prijem novih zaposlenika u medrese, koji bi omogućili transparentnost prilikom zapošljavanja, ali i dali konkursnim komisijama dovoljno diskrecionog prava za izbor najboljih kandidata, sa posebnim akcentom na moralni aspekt ličnosti kandidata.

Doprinos kvalitetu rada nastavnog kadra, pored redovnog nadzora kantonalnih pedagoških zavoda, kao i internog nadzora menadžmenta unutar medresa, dao bi i eksterni pedagoški nadzor sa nivoa VP službe Rijasetu, te razrađen sistem vrednovanja rada, napredovanja i sticanja stručnih zvanja unutar Zajednice.

6. Učenici

Kvalitet ishoda obrazovanja u medresama u bitnome zavisi od kvaliteta kandidata koji konkuriraju za upis u medresu, kao i motiviranosti učenika medrese za akademska postignuća. U tom smislu, pored pojedinačnih, potrebna je i sinhronizirana, planska i koordinirana aktivnost na popularizaciji medrese kao tipa škole sa nivoa Rijasetu.

Socijalno stanje u državi i u porodicama naših učenika čini troškove školovanja bitnim faktorom pri izboru škole, kao i bitnim faktorom motivacije za postizanje boljeg uspjeha. U elitnim školama u svijetu ustaljena je praksa da cijena školovanja zavisi od akademskih postignuća. Za promociju i popularizaciju medrese među kandidatima za upis od ključne bi važnosti bilo diferencirati troškove smještaja i ishrane u internatu i povezati ih sa akademskim postignućima učenika, odnosno unaprijed garantirati besplatne ili niže troškove školovanja pod određenim uvjetima.

Dosadašnja pozitivna iskustva, poput ljetnih instituta i ljetnih škola potrebno je proširiti intenzivnijom saradnjom sa školama iz Evrope, Turske i arapskog svijeta, te tako omogućiti značajnije učešće učenika u međunarodnim projektima, jer su se pokazali kao poticajni, korisni i atraktivni. Učešće u međunarodnim projektima saradnje i razmjene studenata sa kojima medrese već imaju pozitivna iskustva (npr. Kennedy-Lugar Youth Exchange and Study) proširiti potpisivanjem protokola o saradnji između Rijasetu IZ kao osnivača medresa i relevantnih partnera u inozemstvu.

Pored postojećih takmičenja, na nivou Rijasetu organizirati kvizove znanja iz grupa srodnih predmeta, te olimpijade znanja koja bi bila revijalnog karaktera. Organizirati mentorski rad sa učenicima, te izgraditi sistem nagrađivanja po unaprijed zadatim kriterijima.

Neophodno je izraditi i sistem praćenja kretanja alumnista medresa kroz dalje obrazovanje i karijeru. Njihova pozitivna iskustva i poteškoće sa kojima se susreću po

završetku medrese jedan su od najvažnijih indikatora koji omogućavaju procjenu kvaliteta postojećeg sistema obrazovanja u medresama i ukazuju na dalje eventualne potrebe njegovog prilagođavanja zahtjevima vremena i prakse.

7. Medresa u javnom prostoru

U pogledu interakcije sa društvenom sredinom i percepcije medrese u javnosti, potrebno je osmisliti saradnju i potpisati protokole o saradnji sa institucijama u lokalnoj zajednici u kojima učenici mogu volontirati (domovi zdravlja, starački domovi, obdaništa, Merhamet...), obogatiti planove ramazanske prakse, osmisliti projekte saradnje sa osnovnim

i drugim srednjim školama (debate, takmičenja, kvizovi, sportski susreti, saradnja direktora i pedagoga...), pripremati prigodne programe (Mevlud, državni praznici, Dan borbe protiv ovisnosti...) i inicirati njihovo izvođenje u drugim školama i džematima itd.

8. Vremenski okvir i dinamika realizacije plana

U pogledu dinamike realizacije plana ne treba ići u radikalne promjene, nego omogućiti sukcesiju ili vezu sa prethodnim sistemom, posebno vodeći računa da startne pozicije medresa nisu jednake, te promjene planirati u skladu sa realnim mogućnostima.

U slučaju posebno osjetljivih promjena gdje god je to moguće ići sa oglednim odjeljenjima, jer je na taj način lakše upravljati promjenama i vršiti korekcije.

Zaključak

Po svojoj duhovnoj supstanci, medrese su duboko tradicionalne škole. Bosansko iskustvo medrese u bitnome je određeno Gazi Husrevbegovom vakufnamom, na kojoj se temelji težnja da medrese sačuvaju tradicionalne vrijednosti i klasične nauke, ali i da ostanu otvorene za prilagođavanje u skladu sa potrebama vremena. Plan dugoročnog razvoja medresa predstavljen u ovom radu ima za cilj da to i omogući.

الموجز

الخطة البعيدة المدى لتطوير المدارس الثانوية الإسلامية (٢٠٢٤، ٢٠٢٤)

جنان خانجيتش

إن مجموعة العمل المكلفة بإعداد خطة التطوير المتزامن للمدارس الثانوية الإسلامية، والمكونة من ممثلين عن جميع المدارس، أعدت خطة مواصلة المسيرة الإصلاحية في تلك المدارس. ونظرا إلى أن التعديلات المهمة التي اعتمدت سنة ٢٠٠٤ قد أثبتت في الفترة السابقة أنها كانت جيدة ومبررة، فقد تم اقتراح الخطة التي تمثل تحسينا للنظام القائم دون حاجة لإعادة هيكلته. ومع المحافظة على الخط العام الذي تم اتخاذه قبل عشر سنوات، وعرض الأهداف الجديدة المنسجمة مع متطلبات العصر، فإن الخطة تأتي ببعض الأمور الجديدة، من بينها تعزيز المجال الاختياري في المناهج الدراسية، واكتساب الشروط الواجبة لتنفيذ بعض الدروس باللغة الإنكليزية، وتوحيد مخارجات التعليم مع الطموح لجعله معترفا به خارجيا وذلك بإدخال أحد معايير الجودة المعتمدة، والاستثمار المستمر والمنهجي في تطوير قدرات الكوادر التدريسية، والعمل المنهجي على التعريف بالمدارس الثانوية الإسلامية داخل المجتمعات المحلية ولدى الرأي العام. إن الهدف من هذه الخطة هو تحقيق التقدم في تحسين عمل المدارس الثانوية الإسلامية، مع المحافظة على مادتها الدينية التي تتميز وتنفرد بها عن غيرها من المدارس في البوسنة والهرسك.

الكلمات الرئيسية: الاستراتيجية، المدارس الثانوية الإسلامية، الإصلاح، توحيد المعايير.

Summary

LONG TERM PLAN FOR DEVELOPMENT OF MADRASAS (2014.-2024.)

Dženan Handžić

The workgroup comprising of the representatives of all the *madrasas*, has prepared a plan for a synchronized development of *madrasas* that would represent the continuation of the reforms of this educational institution. Considering the fact that significant conceptual alterations adopted in year 2004, have so far proved to be correct and justified, the plan was made to present an improvement of the current system, rather than its restructure. Thus, keeping a general course adopted ten years ago, setting new aims in accordance with the requirements of present time, the plan brings some new elements like additional optional subjects within the Curriculum, preparing for the teaching plan and program that would introduce teaching of some present subjects in English language, standardization of the educational outcome with a tendency towards an external certification by introducing some already acknowledged quality standards, continuous and planned investment into professional teaching staff training, and plans for a further endorsement of *madrasa* in local communities and in public sphere. The aim of the plan is to secure further improvement of the functioning, but also preserving its spiritual substance that distinguishes *madrasa* as a unique school of its kind in Bosnia and Herzegovina.

Key words: strategy, madrasa, reform, standardization